

MEGISMÉTELT MOZDULATOK

„Csáth ma éppoly ismert alakja a 20. század elején kibontakozó modern magyar irodalomnak, mint Ady, Kosztolányi vagy Babits Mihály, de furcsább és titokzatosabb náluk.” – írja Szajbély Mihály 2019 októberében megjelent nagymonográfiájának bevezetőjében. Mindez csak a közelmúltra nézve érvényes megállapítás, mivel Csáth Géza nevét közel három évtizedig feledés övezte, csupán az értelmiség titkos jel-szavaként élt a köztudatban. Szajbély Mihály irodalomtörténeti munkássága minden kétséget kizáróan az egyik legjelentősebb mérföldkő volt abban a folyamatban, amely Csáthot a magyar irodalmi kánon meghatározó alakjává emelte. Nagymonográfiája nem előzmény nélküli, 1989-es munkájának szerves folytatása, kiegészítése.

Csáth Géza kései felfedezésének egyik oka a korán derékba tört, tragikus életút volt, de egyúttal ez az, ami a későbbiekben hozzásegítette az életművet reneszánszához. A személyes tragikum és az ebből eredő kései kanonizálás egyaránt szerepet játszott abban, hogy Csáth kultikus figurává, sőt a rendszerváltás utáni értelmiség misztikus idoljává emelkedett. A szerhasználó pszichiáter, az élvezeteket hajszoló művész, a megtört polgár, az önpusztító értelmiségi, ezek mind olyan címkék, melyek elválaszthatatlanul hozzátapadtak Csáth alakjához, szükségszerűen magukban hordozva a misztifikálást és a bulvárosodó olvasatok veszélyét.

Az élet és életmű szimbiózisa Csáth esetében mindentől függetlenül teljesen adekvát megközelítés. Szajbély Mihály „régimódi monográfiájában” sem mond le erről, nem keres markánsan új perspektívát, de az az alaposág, ahogyan ennek utánajár, egyfajta rendteremtést eredményez realitás és mítosz között. A könyv megkíséreli kitölteni azokat a hiátusokat, melyek

Szajbély Mihály:
Csáth Géza élete és munkái.
Régimódi monográfia
Budapest, Magvető, 2019

Csáth Gézát a magyar irodalom misztikus ködlovagjává tették.

A szerző bevezetőjében körüljárja azt a kérdést is, hogy mindez lehetséges-e. Újraalkotható-e hitelesen az életrajz narratívája a jelen távlatból, ráadásul egy külső elbeszélői pozícióból? Lényegében állást foglal egy lehetséges narratíva mellett, mely azonban nem kíván egyedüli és megkérdőjelezhetetlen lenni. Követi azt a posztmodern narratológiai értelmezést, melyben a történész (jelen esetben az irodalomtörténész) a rendelkezésre álló forrásokból rekonstruál, de ez a rekonstruáló szándék sokkal inkább megkonstruálhatóvá válik a folyamatban. Ez pedig leginkább a regényíró munkájához áll közel. A műfajt „régimódi monográfiaként” jelöli meg, mégis, mintha az olvasónak egyúttal Csáth Géza életrajzi regényét is a kezébe adná. Azt a regényt, melynek megírására Csáth Kosztolányit kérte fel, és ami végül Szajbély Mihály tollából született meg.

A könyv szövegkezelése egy érdekes hermeneutikai játékként is megközelíthető, ahogyan a monográfia ezeket az önmagukban is rendkívül rétegzett szöveganyagokat, életet és életművet egymásra olvassa. Mindemellett a szerző, ahol csak teheti, a csáthi megközelítést választja a rendszer felállításában, például, ahogyan az indító két mottóban Csáth szavaival rögzíti a narrátori szerepeket.

Az életrajzi kutatás primér anyagát egyértelműen Csáth naplói adják, amelyek különleges helyet foglalnak el az életműben. Csáth gyerekkorától egészen haláláig vezette őket. A jegy-

zetelés rövid idő után elszakad a szokásos műfaji jegyeiktől, és a kegyetlen önfeltárás – ahogy Szajbély fogalmaz: *élveboncolás* – terepe lesz. Az időbeliségük változik néha, és gyakran tapasztaljuk, hogy a naplókhoz tartozó szöveganyagot memoárok vagy önéletrások is kiegészítik. Itt van tehát a csáthi önvallomás szövegfolyama, erre még ráépülnek a levelezések. Szajbély azonban távolabb lépett ettől a forrástól, kitágítva így a személyes perspektívát. A családtagok (például az apa vagy Jász Dezső), a szakmai környezet hasonló, fennmaradt feljegyzéseit, levélváltásait az önvallomás mellé olvasta, majd kor- és helytörténeti adatokkal egészítette ki mindezt. Az így kapott átfogó, apró részleteket is megragadó összkép már ad fogódzókát a kultusz bizonyos pontjainak megkérdőjelezéséhez. Például az apához vagy a mostohaához fűződő kapcsolatnál szeretetteljes családi viszony olvasható ki, ezeknek a több perspektívát is megvilágító részleteknek hála. Annak ellenére, hogy a Csáth-értelmezésben rendszerint negatív színben tűnnek fel ezek a viszonyok, ami valójában a felnőttkori naplójegyzetekből eredeztethető.

Az életműben is ehhez hasonló rétegződés mutatkozik. Csáth novellái két részre bonthatók. Beszélhetünk klasszikus értelemben fikciós írásokról, és önéletrajzi ihletettséguékről. A monográfia maradéktalanul feltárja ezekben az életrajzi összefüggéseket az értelmezés során. Mindezt képes olyan formában megtenni, hogy nem determinálja a szöveget, pusztán újabb ol-

vasatokat tár fel, mélyíti az értelmezési háló lehetőségeit. Ebben a tekintetben eltérő arányokkal dolgozik. Előfordul, a szövegközpontú értelmezés mellett, hogy a mű pusztán életrajzi kontextusba helyezett címként szerepel. Ilyenkor gyakorlatilag intertextusokat, feltáró nyomokat hagy Csáth értelmezője számára.

Nem szabad elfelejtenünk azonban, hogy Csáth sokoldalú tehetség volt, nem pusztán novellista. A színpadra szánt művek, a képzőművészeti alkotások, a zeneművek éppúgy az életmű művészeti vetületéhez tartoznak, ráadásul át is csengenek egymásba. Az írás, a zene és a képzőművészet egyidejű gyakorlásának köszönhetően nevezi Kosztolányi Csáthot *hármasművésznek*. Szajbély a monográfiában, bár mindhármát vizsgálja, és a zenének külön fejezetet is szentel, ugyanezt, sajnálatos módon, a képzőművészettel nem teszi meg. Az ominózus fejezetben egyszerre foglalkozik a zeneszerzővel és a zenéről gondolkodó Csáthtal. Zenekritikáit, zenei témájú esszéit, és ide kapcsolható novelláit is górcső alá veszi. Minden kétséget kizáróan a zene az, ami az irodalmat követően a legmarkánsabb szerepet játszotta Csáth életének művészeti vetületében. Ezt feltárni kívánó tudományos értekezés több is született, majd 2015-ben Kelemen Éva a teljes anyagot rendszerező, és azt alaposan értékelő nagy munkát is megírta a zeneszerző Csáth Gézáról (Kelemen Éva, *Művészetek vándora, A zeneszerző Csáth Géza*, Budapest, Magyar Kultúra Kiadó, 2015.) Ilyen átfogó kutatás a képzőművészeti tevékenységéről nem született. Az életműben arányaiiban kisebb számban jelennek meg a vizuális alkotások, de a zenéhez hasonlóan végigkísérik azt, ahogy a képzőművészeti témájú kritikák és értelmezések is, így hasonló módon felépíthető lett volna egy ezt tematizáló fejezet, jobban megragadva a hármasművész minden oldalát.

Az ellenben teljesen biztos, hogy Szajbély a Csáthoz köthető sajtótörténeti anyag legalaposabb értelmezését adja. Csáth főleg egyetemista évei alatt rendszeresen publikált a *Bácskai Hírlapban*, a *Budapesti Naplóban* (ahol később zenekritikusként az állandó szerzői gárdának is tagja lett), a *Nyu-*

gatnak az indulástól kezdve munkatársa volt. Ezekben a sajtóorgánumokban nem csupán kezdő írói ambíciói bontakozhattak ki, megélhetése szempontjából is fontosak voltak. A tárca-novellái mellett publikált esszéi és kritikái adekvát szöveganyagot biztosítottak a kutatáshoz, mert olyan módon is megközelíthetőek, mintha a napló-feljegyzésekben megmutatkozó gondolatok és létértelmezések szubsztanciái lennének. Ezek a munkák mint ha köztes helyet foglalnának el a szövegtrétegek között, művészet és életrajz határán helyezhetők el, csakúgy, mint az orvos-író, Doktor Brenner József, az *Elmebetegségek pszichikus mechanizmusának* szerzője.

A kötet szerkezete akár egyszerűnek is tűnhet. Először a helyet rögzíti. A két alapvető helyszín, Szabadka és Budapest párhuzamos ütköztetésében, mozaikdarabokként, finoman illesztgetve, az időrendet követve a gyerekkortól jut el a medikusi éveken át az életpálya leszállóáig. Mindez rokonítható azzal a kötetkompozíciós eljárással, melyet Csáth alkalmazott második novelláskötetében, a *Délutáni álomban*. A látszólag egymástól független novellák végül kirajzolnak egy életutat a gyerekkortól a felnőttkorig. Szajbély, bár kiemeli, hogy ebben a kötetben még kevésbé érezhető a pszichoanalízis hatása, mint a novellisztika későbbi darabjaiban, de az egyén életszakaszait követő rendezési elvet Freudhoz köti, aki ezt a következőképpen fogalmazza meg: „*ha világgosságot derítünk a gyermek lelkének – nála hihetőleg még lényegesen egyszerűbb – folyamatára, e munkáról utólag be fog bizonyulni, hogy az mellőzhetően előmunkálata volt a felnőtt ember lélektanának.*” Tulajdonképpen ez az, amit a monográfia rekonstruál Csáth Géza életútjára nézve. Az egyetemista évektől eljutunk a válaszüti művészet és analízis között, majd ezt követően a szakmájában a nagy sikereknek soha nem örvendő „*kis orvosig*”, végül az érzékenyen megragadott, finom íven keresztül a bukásig és a tragikumig. A linearitás valójában kiegészül egyfajta alaposan átgondolt strukturáltsággal, amellyel a determinált szerzői pozíciót kívánja oldani. Csupán egy lehetséges narratíva rekonstruá-

lására képes a sok közül, és nem foglалhat állást az adott elbeszélés maradéktalan igazsága mellett. A látszólag lineárisan haladó életút egyes pontjai ciklikusan visszatérnek az elbeszélésben, folyamatos ellentéteket, árnyalatokat prezentálva így múlt és jelen között. Ebben valósul meg az a finom narrációs technika, melynek köszönhetően a szerző végig a háttérben tud maradni. A rejtőzködést erősítik még azok a tudatos választások is, amelyek összhangban vannak a csáthi világlátással, a rendszer felállításával. A részletek több szempontból megmutatott aprólékos ábrázolása nem pusztán a valóság rekonstrukciója, hanem az önmegértés lehetősége. Mintha az elbeszélői pozíció megismételné Csáth Géza mozdulatait.

Az első két fejezet az életrajzt meghatározó helyszínek kétpólusúságát reprezentálja. A korabeli Szabadka a poros kisvárost, a kispolgári világot, az avított értékrendeket, a beszűkültséget jelenti, ahol az emberek vágyakozva néznek a Budapest felé induló vonatok után. Ezzel szemben Budapest a pezsgő kultúra városa, a születő modernizmus bölcsője. Az életműben kiélesedik ez az ellentét, amikor az ifjú Brenner József elkezdte orvosi tanulmányait a fővárosban. A vidékhez és városhoz fűződő viszonya rendkívül ambivalens. Hol a városi polgárság felszínes értékrendjét, hol a kultúra nélküli kisvárost állítja pellengérré. Mindennek a szépirodalmi lecsapódása egyértelművé teszi, hogy Szabadka végig a boldog gyermekkor, az elveszített édenkert toposza marad.

A monográfia szerzője nagyon hangsúlyosan kiemeli azt a sajátos csáthi gondolkodásmódot, mely végigkíséri az életutat, gyakorlatilag az összes fejezetben visszaköszön mint kiindulópont. Csáth éppúgy, ahogy a mindenkor modern ember, orientációs pontokat keres egy sokfelé szakadt világban. Szajbély feltárta azokat az eszméletörténeti sarokpontokat, melyek meghatározzák ezt a mindent végigkötő gondolkodásmechanizmust. Ebben a tekintetben a leggyakrabban Darwin, Nietzsche és Tolsztoj nevét emeli ki. Csáthnál mindhármán egyfajta továbbgondolt, újrainterpretált formában jelennek meg. Szajbély

az ezekből építkező kaleidoszkópszerű adaptálást a budapesti intellektuális élet hatásának tulajdonítja, melyben szimultán módon vannak jelen a legkülönbözőbb eszmeirányzatok. Csáth gondolkodását végig meghatározza egy nagyon erőteljes, természettudományos alapokon nyugvó szemlélet, gyakorlatilag ezt próbálja összhangba olvasni a humántudománnyal. Szajbély értelmezése szerint mindennek az alapját adja a rendszerbe szervezés vágya. Csáth rendkívül komplex módon, szinte metafizikus perspektívából próbálja megérteni az emberi létezést. Úgy gondolja, ha a világot egy ilyen természettudományos alapokon nyugvó rendszerbe tudjuk helyezni, akkor az teljességében adaptálhatóvá és befogadhatóvá válik. Mindez erősen kiterjed a művészetekre és az emberi lélek mélységeire is. A folyamat kulcsa abban rejlik, ha a humántudományokat is visszavezetjük a természethez, ehhez a gondolathoz pedig Hackler nyomán jut el. A rendszer meglátására és felfejtésére természetesen nem tart bárkit képesnek, tehát gyakorlatilag Nietzsche emberfeletti emberével is analógiát von. A vallás helyébe lépő mozgatóerő az a tudomány, mely szintén a német filozófusra visszavezethető gondolat. Szajbély nagyon éles megállapítást tesz arra vonatkozóan, hogy Csáth ebből adódóan akár naturalista író is lehetett volna, mégsem lett. Mindezt annak tulajdonítja, hogy nem a külvilágban fennálló rendet kutatta, hanem önmagát kívánta maradéktalanul feltárni, rendszerezni és megismerni. Önnön pszichénk rendszerbe foglalása pedig pontosan az, amelyhez kulcsot vizionált a pszichoanalízisben.

Csáth életművének töréspontját többnyire az első morfumhasználatban látják értelmezői. Szajbély ezzel szemben a pszichoanalízissel történő elmélyült megismerkedést jelöli meg töréspontként. Egyértelmű, hogy ez a megismerkedés a pszichoanalitikus iskolával korábbra tehető, mint ahogy Freud *Álomfejtés* című munkája magyar nyelven is elérhetővé vált. Mindez abban a tekintetben is jelentős eredménye a kutatásnak, hogy megkérdőjelezi a kultusz azon feltevését, mely szerint Csáth

Csáth Géza családjával. Csáth jobbra, csíkos pólóban az álló sor végén, Kosztolányi Dezső kalapban balra az álló sor végén, 1900

a korabeli modernista írókkal szemben egyfajta nyelvbezártságban működött, nem beszélt idegen nyelven. Az *Álomfejtést* eredetiben olvasta, sőt, részletesen kijegyzetelte, erre a levelezéséből világosan lehet következtetni. Ezt követően lassan elhatárolódik attól a lírai alkotásmódtól, mely a korai novellisztikáját jellemzi. Egyik Brenner Dezsőnek címzett levelében „*lila, elvont*” címkéssel illeti azt a modernista szöveghagyományt, amely az első novelláskötetben, a *Varázsló kertjében* még világosan jelen van. Szajbély ebben a kötetben megérez egyfajta lírai önvallomást, amely gyakran játszik az énelbeszélő narrációval, az önéletrajzi elemekkel, a vidék-város ambivalenciával. A polgári gyermekkor mesevilága jelenik itt meg, a felnőtt elbeszélő keserűes nézőpontjából, azaz az egyedülálló írói hanggal, mely a kései novellákból már szinte teljesen elvész. Elmondható tehát, hogy Szajbély értelmezésében Csáth tragédiájának elsődleges kulcsa az önértelmezésre irányuló teljes rendszertelenség vágyában keresendő, mely kudarcba fullad. Ez az a vágy, amelyből egyenes úton következik a pszichoanalízisben történő elmélyülés. A pszichoanalízisben gyakorlatilag megtalál

ni vélte a kulcsot a korábbiakban kialakuló, természettudományos alapokon nyugvó szemléletéhez, melyben emberi lélek, művészet és humántudomány rendszerbe épül. Az elmélyülést később a nyelv elvesztése, az identitás válsága, a személyiség felaprózódása követi, analitikus orvosra és művészre értve egyaránt.

A későbbiekben elveszett líraiság az, amely mellett az életmű korai szakaszában kialakuló művészetszemléletében leteszi a voksát. Művészetkritikáiban, a komplex világértelmezések mellett, erős művészetfilozófiai álláspont is körvonalazható, melyet bár nem konzekvens módon használ, mégis felfedezhetőek a visszaköszönő jegyek és értékpreferenciák. Szajbély ebben a kontextusban Szomory Dezsőt, Jókai Mórt, Nagy Sándort és Sassy Attilát emeli ki. Csáth úgynevezett „varázsfiókos” és ilyennel nem rendelkező írókról beszél, akik lineáris történetvezetésben, mesélésben gondolkodnak. Ezzel szemben úgy véli, hogy a varázsfiókos írók az emberi lélek mélységeit ragadják meg az íráson keresztül. Ugyanezt a csoportosítást a zeneszerzők és a képzőművészek között is elvégzi. Programzenészekről és valódi zeneszerzőkről beszél, ahol

az előbbi csoport az, amelynek tagjai a virtuóz helyett emberi eszméket és gondolatokat képesek megfogalmazni a hangokon keresztül. A képzőművészetben is leteszi a voksát az akadémista festészettől eltávolodó alkotók mellett, akik már nem a valóságot kívánják hűen ábrázolni. A valódi művészeket lírikusoknak nevezi, akik megérik az érzelmek legmélyebb rezonanciáit, és képesek ábrázolni ezeket. Csáth ízléspreferenciái tehát egyértelmű keretet kapnak ezeken a kritikákon keresztül, egyúttal az önmaga művészetével szemben felállított értékrendszer is kirajzolódik. Első novelláskötetére vonatkozóan a korabeli kritika is visszaigazolja mindezt. Az életmű későbbi periódusában azonban ez a fajta gondolkodásmód teljesen érvényét veszíti.

Csáth írásművészetében fokozatos módon nyer teret az analitikus szemlélet. Szajbély a *Délutáni álomból* csupán egyetlen novellát emel ki, a *Kisaszszonyt*, amely ténylegesen ilyen didaktikus alapokon nyugszik, a későbbi írásokon azonban már eluralkodik ez az egysíkú szövegszervezési elv. A monográfia szerzője tulajdonképpen az irodalomba ágyazott kommunikáció elvesztését hozza összefüggésbe a pszichoanalízis térnyerésével. Csáth fél attól, hogy ugyanúgy, ahogy ő olvas másokban az írásaik alapján, az erre fogékonyak olvassák majd őt is. Megkockáztatható, hogy az önmagával történő szembesülés is szorongással tölthette el. Nem véletlen az sem, hogy a naplóírás is megváltozik ebben az időszakban, a végtelenül strukturált, testi funkciókat, használt morfiumadagot és a coitusok számát feljegyző bejegyzések dominálnak.

Csáth élete innentől valamiféle végzetesen töredezett formában kezd működni. Szajbély meglátása szerint a lírikus művész spontaneitása és az analitikus orvos tudatossága összeegyeztethetetlen módon kerül szembe egymással. A művész és az orvos Dr. Brenner Józsefre, Csáth Gézára és az orvoslásról gondolkodó Doktor Horatio-ra szakad. A szerepkörök egymásba mosódása, és az összeegyeztethetlenségük az, ami szépírói terméketlenséghez és identitásválsághoz vezet.

Szajbély érveivel, amelyek a pszichoanalízissel hozzák összefüggésbe

a bukást, aligha tudnék vitatkozni. Gyakorlatilag teljesen összefüggésbe hozható meglátás ez azzal, amit Kosztolányi Csáthról szóló nekrológiájában kiemel, miszerint a morfinizmus csak ok és nem okozat. Csáthnak pusztán szüksége volt valamire, ami a rendszerszerű gondolkodáshoz, az ember feletti ember nietzschei perspektívájához emeli. Az írói kommunikációtól való elszakadás viszi közelebb Csáthot a másik két művészeti ághoz. A komponálástól és a képzőművészetől élete végéig képtelen elszakadni, mintha az a két művészeti ág, melyeket a megélhetését is biztosító írásnál sokkal ösztönszerűbb módon alkalmazott, jelentették volna a valódi művészet utolsó mentevárjait. Ezekről azonban nem várható már az írói pályához hasonló sikereket. Szajbély szerint ezek a kései munkák el tudnak szakadni a pszichoanalitikus értelmezéstől, így adva kiutat a művészetben megfogalmazott kommunikáció kudarcából. Véleményem szerint a kései látomásos rajzokból ugyanúgy kiolvasható a freudianus iskola, azonban sokkal ösztönszerűbb, sokkal spontánabb módon. Éppen úgy, ahogy a *Varázsló kertjének* novelláiban is tetten érhető a pszichoanalitikus olvasás adekvátsága, de ezt nem az előre megfontolt szerzői szándék motiválja, pusztán egy spontán megsejtés. A rajzok a korai írásokhoz hasonlóan az önvallomások, sőt leginkább az ösztönök szintjén mozognak. Mindehhez hozzájárulhatott a tény, hogy az ilyen jellegű művei publikálásában nem bízott, anélkül alkothatta meg őket, hogy a kortársak analitikus olvasataitól rettegne, ahogy az írásai esetében.

Úgy vélem, a monográfia egyik kulcsa a *Disszonanciák, amint egymásba fonódnak* című alfejezet. Itt Szajbély valójában összefésülte azokat a pontokat az életműben, amelyek Csáth emberi alakját és esendőségét, az ebben rejlő tragédia lehetőségét megrajzolják. Az életutat végigkísérő anyagi gondok, a hypochondria, mely az első morfiumhasználatot motiválta, a felelősség háraitása az apára, a feleségre és a mostohára, mind ide tartoznak. Csáth kultuszba ágyazott értelmezése teljesen máshogy interpretálja ezeket a pontokat. Sokan a morfinizmusban a társadalmi normákkal szembe-

ni elemi lázadását látják. Szajbély világosan indokolja, hogy a szerhez valójában érzékeny idegrendszere nyugtatása érdekében nyúlt. Így próbálta elterelni a figyelmét az életét folyamatosan kísérő rettegésről, a betegségekről, a kudarcokról. Ehhez hasonlóan ambivalens a valóságban az a viszony, ami a nőkhöz köti. Első szexuális aktusainak kudarcra folyamatosan kísérti, a hypochondria pedig az impotenciától való félelemben is megjelenik. Árnyalódik tehát az a kanonizált kép, mely Csáth Gézát valódi Casanova-szerű figuraként értelmezi. Ezeket figyelembe véve kikövetkeztethető, hogy a morfium valójában egy kudarcba fulladt menekülési kísérlet önmagából. Csáth Géza ezek alapján a lázadó, titokzatos ködlovagból esendő, állandó szorongással küzdő, de kortársait tehetségben felülmúló íróvá, hús-vér emberré változik az olvasó szeme előtt.

Meggyőződésem, hogy Szajbély Mihály monográfiája az első olyan nagyobb lélegzetvételű munka, amelynek köszönhetően az olvasó Csáth Géza mögött megtalálja magát az embert, az esendőt, a legendától távolít. Ez pedig kétélű fegyver a kezében. Újabb utakat tárhat fel a csáthi irodalom értelmezésében az autobiografikus olvasatok szempontjából, de egyúttal azt is lehetővé teszi, hogy az emberivé olvasásnak köszönhetően távolodjon el végleg az író alakjától, és ily módon hátrahagyva azt, jusson el a tisztán szövegközpontú értelmezéshez. A monográfiában uralkodó következetes strukturáltság éppen azokat a kulcsokat keresi meg és foglalja rendszerbe, amelyek megadják a márdartávlati perspektívát Csáth értelmezéséhez. A monográfia tulajdonképpen pontosan azt a rendszerteremtést végzi el, amire Csáth Géza olyannyira vágyott, és amibe végül belebukott.

■ ■ ■

■ **Varga Réka:** a Szegedi Tudományegyetem magyar nyelv és irodalom MA-képzésének hallgatója. Érdeklődését a tanulmányai kezdetétől az irodalom intermedialis viszonyai kötik le, különös tekintettel az így létrejövő kép-szöveg kapcsolatokra.